

**МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ
ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НАВЧАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
1-ГО СТУПЕНЯ**

Микола Поп'юк, аспірант

*Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ*

**МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО
ДОСВІДУ У СФЕРІ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НАВЧАННЯ В
УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
1-ГО СТУПЕНЯ**

У статті розкрито сутність диференціації навчання у початковій школі європейських країн. Проаналізовано можливості використання досвіду європейських країн у сфері диференціації навчання у початковій школі України.

Постановка проблеми. Для утвердження гуманістичної педагогіки потрібно створити нову гуманістичну організаційно-педагогічну структуру уроку, яка буде у змозі уникати авторитаризму та загального пригнічення особистості як учня, так і вчителя. Для здійснення диференційованого навчання вчитель повинен вивчати загальну готовність дітей до навчальної діяльності, передбачати труднощі, які можуть виникнути в дітей під час засвоєння нового матеріалу, застосовувати в системі уроків диференційовані індивідуальні та групові завдання, здійснювати перспективний аналіз.

Однак, незважаючи на важливість досліджуваної теми для теорії і практики початкової школи в Україні, вітчизняні вчені приділили недостатньо уваги вивченню зарубіжного досвіду забезпечення процесу диференціації навчання у початковій школі. Частково цієї проблеми торкалися: О. Долга [1], Н. Лавриненко [2], О. Овчарук [4], А. Петрікаш [5] та ін.

Метою статті є вивчення та аналіз диференційованого навчання закордоння та висвітлення можливостей використання тамтешнього досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу. Диференціація – одна з ключових проблем організації сучасної школи, об'єкт найгострішої полеміки педагогів багатьох країн Європи та світу. Різні, інколи важко сумісні погляди на ідею диференційованого навчання певною мірою відображають дві протилежні тенденції в розвитку сучасних науки, виробництва, освіти. Одна з них – інтеграція, яка вимагає від кваліфікованого працівника широкої загальної культури й поінформованості в багатьох суміжних галузях. Друга тенденція заперечує універсализм в умовах постійного збільшення

наукових і фахових знань, наголошуючи на спеціалізації, яка не лише сприяє розвитку продуктивних сил, науки та культури, а й урахує розмаїття задатків і здібностей людини, її індивідуальні нахили до того чи іншого виду діяльності. Більшість педагогів – прибічники ідеї спеціалізації. До них належать й українські освітяни.

На активне впровадження у вітчизняну освітню практику ідей диференційованого навчання спрямовують основні освітні документи. Так, у Національній доктрині розвитку освіти, зокрема йдеться: “Мета державної політики щодо розвитку освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя”.

Диференційоване навчання – це один із способів досягнення всіма дітьми загальноосвітньої мети навчання з урахуванням їх особливостей.

Творча діяльність людини в усіх галузях життя можлива за наявності міцних знань основ наук, узагальнених умінь та навичок і розвитку її духовних сил (певних позитивних якостей розуму і характеру, почуттів і переконань).

У зв'язку з упровадженням нових критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи європейських країн в основу системи навчання був покладений рівневий підхід і технологія рівневої диференціації як сукупність форм і методів навчання, що враховують індивідуальні особливості учня, його потреби та інтереси. Рівнева диференціація навчання є запорукою розвитку учнів школи 1-го ступеня з різними здібностями й інтересами [4].

Рівнева диференціація навчання передбачає групову діяльність учнів у навчальному процесі.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НАВЧАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ 1-ГО СТУПЕНЯ

Така діяльність дає змогу індивідуалізувати процес навчання, створити умови для спілкування. Взаємний контакт школярів у процесі виконання завдань сприяє встановленню колективних стосунків, самостійної роботи, формуванню почуття обов'язку та відповідальності за спільну працю. Під час роботи в групі учні мають можливість відразу з'ясувати незрозумілі для себе питання, своєчасно виправляти помилки, допущені в процесі розв'язування вправ, вчитися вислуховувати думку свого товариша, відстоювати та обґрунтовувати правильність власних суджень, приймати рішення [2]. Такі особливості європейської шкільної політики стосовно питання диференціації навчання в початкових класах, на нашу думку, можна було би з успіхом використовувати на українській освітній ниві.

В умовах класно-урочної системи навчання рівнева диференціація постає ефективним засобом формування в учнів самооцінки та самоконтролю.

До основних особливостей рівневої диференціації віднесемо такі:

- виділення і відкрите пред'явлення учням результатів навчальних досягнень (за рівнями);
- зв'язок між рівнем вимог і навчання: рівень вимог має бути вищим за рівень навчальних досягнень;
- формування опори: в усіх учнів класу незалежно від їхніх здібностей і навчальних можливостей повинні бути сформовані опорні знання та вміння (в європейських країнах – компетенції);
- послідовність у просуванні за рівнями навчання;
- індивідуалізація, яка дає змогу враховувати індивідуальний темп просування у навчанні;
- відповідність між змістом, контролем та оцінкою;
- добровільність у виборі рівня навчання: кожен учень добровільно вибирає рівень засвоєння навчального матеріалу.

Застосування рівневої диференціації дає змогу кожному учневі працювати на будь-якому рівні навчальних досягнень і здобути відповідні результати. Учень має не тільки обов'язки (зокрема, засвоїти матеріал на відповідному рівні), а й право, найважливішим із яких є право вибору – отримати відповідно до своїх здібностей і нахилів підвищену підготовку з предмета чи обмежитись середнім або достатнім рівнями засвоєння матеріалу.

Серед позитивних результатів рівневої диференціації європейські педагоги-теоретики виділяють такі:

- зменшення навантаження на дітей, котрі інколи з соціальних та фізіологічних причин не можуть опанувати високий рівень навчальних досягнень, що є досить актуальним для нашої системи навчання у школі 1-го ступеня;

- отримання кожним учнем потрібного саме йому змісту навчання;

- зникнення страху учня перед оцінюванням;

На думку провідних європейських педагогів, для успішного проведення диференційованого навчання вчителю початкової школи необхідно:

- вивчити індивідуальні особливості та навчальні можливості учнів та визначити критерії об'єднання учнів у групи;

- використовувати й удосконалювати здібності і навички учнів у груповій та індивідуальній роботі;

- систематично й об'єктивно аналізувати роботу учнів;

- відмовлятися від малоефективних прийомів організації навчання, замінюючи їх раціональнішими за даних умов;

- здійснювати постійний зворотний зв'язок на уроці та вміло використовувати засоби заохочення тощо [4].

Ефективною формою реалізації диференціації є об'єднання дітей у групи з урахуванням їх самооцінки. У кожній групі слід пропонувати учням добірку завдань на вибір. Тоді кожний учень має просуватися від зони найближчого розвитку до зони актуального розвитку. Така організація роботи можлива, якщо вчитель знає мотивацію навчання кожного учня, а також рівень засвоєння кожним попереднього матеріалу. Оскільки в диференційованих завданнях прискорюється період від дій у співпраці з учителем до частково або повністю самостійної роботи, то слід цілеспрямовано формувати в учнів уміння і навички працювати самостійно [2].

Висновок. У процесі використання диференційованих завдань у початковій школі європейських країн на сучасному етапі здійснюється поступовий перехід від колективних форм роботи учнів до частково самостійних і повністю самостійних у межах уроку або системи уроків. Такий підхід дає можливість учням брати участь у виконанні завдань, складність яких зростає, що, на нашу думку, можна використати в навчально-виховному процесі в умовах сучасної школи в Україні.

1. Долгая О. И. Основные направления развития чешского образования // Педагогика. – 1996. – №2. – С. 108 – 114.

2. Лавриненко Н. Сучасна початкова шкільна освіта у європейському вимірі //

СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЖИТТЄВОГО ПЛАНУ ОСОБИСТОСТІ В РАННІЙ ЮНОСТІ

Початкова школа. – 2006. – №12. – С. 51 – 54.

3. Національна доктрина розвитку освіти // www.mon.gov.ua/education

4. Овчарук О. Шкільна політика в галузі початкової освіти в європейських країнах // *Шлях освіти*. – 2000. – №4. – С. 51 – 54.

5. Петрікаш А. Нове в розвитку змісту

шкільної освіти в Угорщині // *Шлях освіти*. – 1999. – №1. – С. 12 – 15.

6. Про концепцію державного стандарту загальної середньої освіти та проект базового навчального плану загальноосвітньої школи / Інформаційний збірник МО України. – 1996. – №17/18.

Мар'яна Заяць, аспірант кафедри вікової та педагогічної психології
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
м. Київ

СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЖИТТЄВОГО ПЛАНУ ОСОБИСТОСТІ В РАННІЙ ЮНОСТІ

У статті йдеться про психологічні особливості формування системи цінностей на юнацькому етапі онтогенезу, розкрито теоретичні основи проблеми у контексті становлення життєвого плану особистості.

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство характеризується стрімкістю змін, а також відсутністю економічної, політичної та соціальної стабільності. Зазначені зміни актуалізують проблему готовності людини до свідомого вибору власної життєвої позиції. Становлення особистості сучасної молоді відбувається в нових для України умовах і характеризується значним прагненням особистості до свободи самовизначення. Відповідно до своїх життєвих цілей і пріоритетів молодим людям важливо набути здатність до прийняття самостійних рішень і дій у змінених умовах, свідомого вибору власної позиції та формування життєвих планів.

За таких соціальних умов значна частина молоді виявляється не готовою до здійснення самостійного вибору ціннісних пріоритетів, створення адекватних власним можливостям життєвих програм та до відповідей на питання щодо змісту й призначення власного Я, а також знаходження особистісних сенсів у процесі життєіснування взагалі.

У широкий палітрі питань, пов'язаних з дослідженням внутрішнього світу молодої людини, проблема репрезентації у її самосвідомості суб'єктивної картини майбутнього життєвого шляху, образу бажаного майбутнього займає особливе місце, оскільки прямо і безпосередньо пов'язується з найактуальнішою проблемою сьогодення, –

потребою виховання особистості як суб'єкта власної життєдіяльності.

Мета статті. Ставлячи за мету дослідити окреслену проблематику, ми вважали обов'язковим виявити основні психологічні характеристики молоді юнацького віку, що висвітлені в науковій літературі [1; 3; 4; 5; 6; 7; 9]. Визначені психологічні особливості та закономірності розвитку молодих людей слугуватимуть передумовою винайдення найдоцільніших механізмів успішного формування у старшокласників здатності до самореалізації, вибору власних життєвих планів.

Виклад основного матеріалу. У цьому контексті етап раннього юнацького віку займає виняткову позицію, адже саме в цьому віці відбуваються глибоку внутрішньоособистісні трансформації, становлення психологічних новоутворень, які визначають подальший зміст і напрямок розвитку особистості, її майбутню життєву лінію і врешті-решт повноту її самоінтеграції й самоздійснення як неповторної цілісності.

Якраз у ранньому юнацькому віці відбувається усталення певних базальних життєвих цінностей і самовизначення особистості в різних соціально-індивідуальних сферах самоактуалізації. Водночас рання юність – надзвичайно складна, суперечлива стадія життєвого шляху. З одного боку старшокласників ще продовжують хвилювати проблеми, перенесені з підліткового